

ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ ОПЕРАТИВНОСТІ ВИПУСКУ НАУКОВО-ТЕХНІЧНОЇ ЛІТЕРАТУРИ НА ОСНОВІ ВДОСКОНАЛЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ РЕДАКЦІЙНО-ВИРОБНИЧОГО ПРОЦЕСУ

Питання оперативності випуску науково-технічної літератури особливо актуальне в сучасних умовах. Роботи щодо його удосконалення проводяться в декількох напрямках. Перший із них ставить за мету пристосувати існуючу на поліграфічних підприємствах техніку і технологію до нових вимог оперативності за допомогою різноманітних організаційних заходів. Другий передбачає можливість досягнення оперативності випуску літератури шляхом впровадження у виробництво нової техніки в умовах існуючої на підприємствах організації виробництва та праці. Третій тісно пов'язаний з використанням у книговидавничому процесі нового електронного устаткування, яке корінним чином змінює технологічний процес виготовлення видань. Однак їх застосування, як свідчать проведені нами розрахунки, хоч і сприяє підвищенню рівня оперативності випуску видань, але не забезпечує економічності процесу. Собівартість виготовлення одного обліково-видавничого аркуша друкарської форми видання з науково-технічної літератури приблизно у три рази перевищує вартість гартової. Четвертий напрямок передбачає використання засобів оперативної поліграфії і офсетного способу друку. Як показують дослідження, строки випуску літератури, підготовленої по технології репродукційного оригінал-макета, порівняно з безграночним методом скорочуються приблизно в два рази. П'ятий напрямок пов'язаний з депонуванням та мікрофільмуванням вузькотематичних рукописів. Цей шлях зберігання, розмноження та передачі інформації достатньо ефективний і сприяє підвищенню рівня оперативності випуску літератури.

Заходи перших трьох напрямків не привели до значного скорочення строків випуску науково-технічної літератури. Складність полягає в тому, що в середньому 27...42% обсягу таких видань

займає табличний, формульний та ілюстративний матеріал, якісне поліграфічне виконання якого потребує наявності на виробництві висококваліфікованої робочої сили і досконалих технічних засобів. Передові поліграфічні підприємства мають змогу виконувати такі замовлення в короткі строки, однак вони не завжди зацікавлені брати у виробництво складні, об'ємні, але малотиражні роботи, оскільки при цьому ускладнюється виконання державного плану в натуральному виразі, менш ефективно використовуються виробничі потужності. Малотиражні видання більш трудомісткі, для їх виготовлення необхідне розвинуте формне виробництво, вони фондомісткі. Саме тому в умовах крупного поліграфічного виробництва включення в тематичний план значної кількості малотиражних видань не дозволяє ефективно використовувати друкарське та брошурувально-палітурне устаткування.

На практиці в таких випадках ці підприємства працюють по кооперації, що, з одного боку, вирішує питання, однак, з другого, — ускладнює господарські зв'язки видавництва і призводить до збільшення строків випуску літератури. Аналіз роботи видавництва системи Держкомвидаву УРСР по випуску науково-технічної літератури свідчить про те, що значна кількість даного виду видань (приблизно 35%) виготовляється на малопотужних поліграфічних підприємствах — Київській фабриці наукової книги, Львівській обласній книжковій друкарні, Київській фабриці друкованої реклами, Білоцерківській книжковій фабриці, друкарнях Харкова, Одеси, Дніпропетровська та ін., які за своїми технічними можливостями не завжди можуть випускати науково-технічну літературу в короткі строки. Крім того, перші три напрямки не можуть бути провідними в справі підвищення оперативності випуску літератури і з тієї причини, що в останні роки на поліграфічних підприємствах системи Держкомвидаву УРСР спостерігається тенденція до зменшення обсягу ручного складання. Це ускладнює роботу видавництв, призводить до невиконання тематичних планів випуску літератури. Наприклад, у 1980 р. тільки поліграфічними підприємствами РВО «Поліграфкнига» не були виконані ліміти на складання 10 видавництвам республіки в обсязі більше 2000 аркушів. Така ж ситуація була і в наступні роки. Виділені ліміти на складання лише на 95% забезпечують заявки видавництв. Це пояснюється причинами як об'єктивного, так і суб'єктивного характеру, що властиві багатьом поліграфічним підприємствам.

Перш за все, в зв'язку з впровадженням фотоскладальної техніки знизилась престижність спеціальності ручного складальника. Це призвело до зменшення кількості кадрів, підготовлених для роботи в складальних цехах. Крім цього, погіршилась робота щодо їх закріплення на робочих місцях. У складальному виробництві мають місце недоліки в організації та оплаті праці. В окремих цехах низькою залишається культура виробництва. Повільно впроваджуються бригадні форми організації і стимулювання праці (приблизно 14% працівників складальних виробництв). Незважаючи на складність роботи ручних складальників,

заробітна плата цієї категорії робітників відстає від середнього її рівня в галузі. Це негативно впливає на стабільність колективів складальних цехів, їх кваліфікацію та зацікавлення в результатах праці.

Крім того, у складальному виробництві поліграфічних підприємств України залишаються низькими темпи впровадження прогресивної техніки і технології виготовлення друкарських форм. Наприклад, питома вага фотоскладання відносно всього обсягу складальних робіт на підприємствах РВО «Поліграфкнига» у 1980 р. становила 4% проти 16% на підприємствах ВО «Союзполіграфпрому».

Дослідження рівня оперативності випуску науково-технічної літератури свідчить про те, що приблизно 50% часу виготовлення друкарських форм припадає на правку, що не дає змоги раціонально використовувати можливості нової техніки і вдосконалювати організацію існуючого виробничого процесу.

Досвід роботи підсистем книговидавництва свідчить, що в останні роки науково-технічний прогрес призвів до зміни традиційного співвідношення класичних способів випуску науково-технічної літератури. Щораз ширше застосовується технологія випуску видань способом офсетного друку, а також методи і засоби оперативної поліграфії.

Найбільш перспективним є четвертий напрямок підвищення рівня оперативності випуску науково-технічної літератури. Він передбачає перенесення процесу підготовки друкарських форм у видавництва, перерозподіл функцій між підсистемами ВПК. Широке застосування у видавничій практиці складально-друкарської техніки та фотоскладального устаткування свідчить про переваги цього напрямку.

Аналіз практики вдосконалення книговидавничого процесу на основі застосування нової техніки, технології та раціональної організації виробництва дає підстави стверджувати, що вибір оптимальних техніко-економічних варіантів організації редакційно-видавничих процесів, які відповідають масштабам видавництва і характерові продукції, знаходиться на стадії науково-дослідних розробок.

Досвід центральних видавництв і проведені розрахунки свідчать про те, що науково-технічні видання раціонально випускати, використовуючи оригінал-макет, підготовлений у видавництві та призначений для безпосереднього поліграфічного відтворення. При цьому вся редакційно-видавнича обробка рукопису проводиться в оригіналі і завершується в макеті, що дає змогу ліквідувати існуючу систему обміну коректурами. Значно скорочуються строки випуску літератури внаслідок усунення втрат часу на обробку і пересилання коректур і у зв'язку з ліквідацією металевого складання. У нашій країні набув широкого застосування випуск літератури методом репродукційного оригінал-макета, підготовка якого здійснюється в основному декількома способами.

Практика роботи видавництв по методу репродукційного оригінал-макета та проведені розрахунки економічної ефективності

свідчать про його ефективність. Незважаючи на різноманітність технологічних вирішень при виборі організації редакційно-виробничого процесу і технології підготовки оригінал-макета, в усіх випадках зберігається існуючий у видавництвах процес підготовки видань до випуску. Метод дає змогу управляти процесом книговидання, впливати на його економіку.

Необхідно відмітити, що характер праці редакційно-видавничих працівників, строки випуску літератури залежать значною мірою від рівня технічного оснащення підрозділів видавництва по підготовці оригінал-макетів. Великі можливості у цьому напрямі мають видавництва, оснащені багатофункціональними універсальними комплектами технічних засобів складання тексту, виготовлення коректурних відбитків, масштабних ілюстрацій, менші — видавництва, де відсутні необхідні технічні засоби.

У багатьох видавництвах відділи підготовки оригінал-макетів оснащені складальною технікою різних типів, що призводить до появи численних технологій їх підготовки. Однак, незважаючи на їх різноманітність, на етапі редакційної обробки рукопису кількість операцій зменшується порівняно з безграничним методом майже у два рази. Відпадає потреба у виготовленні дублікатів, значно зменшується обсяг передруку, зчитування, вичитування, вписування формул і спеціальних знаків, виготовлення цинкографських кліше та ін. У процесі випуску з'являється можливість управляти книговидавничим процесом.

Проте названа технологія підготовки науково-технічних видань із застосуванням складально-друкарської техніки при всіх її перевагах має й ряд недоліків. Серед них необхідно відзначити неуккомплектованість підрозділів підготовки оригінал-макетів необхідною технікою для крупнокегельного складання, отримання коректурних відбитків тощо. Великі труднощі виникають з ремонтом і технічним обслуговуванням складально-друкарської техніки. Найвні простої устаткування викликані тим, що нормативний запас необхідних матеріалів для підготовки оригінал-макетів не відповідає фактичній їх потребі. Враховуючи ці причини і труднощі з забезпеченням видавництв дорогою імпортною складально-друкарською технікою, найбільш перспективною при підготовці оригінал-макетів, на нашу думку, є технологія із застосуванням вітчизняного фотоскладального устаткування. Дані таблиці свідчать про доцільність широкого застосування фотоскладальної техніки у видавництвах. Незважаючи на економічність складально-друкарської техніки, на нашу думку, використання її у видавництвах є перехідним етапом до широкого застосування сучасної фотоскладальної техніки.

Застосування оригінал-макета, підготовленого у видавництві на базі складально-друкарської або фотоскладальної техніки, сприяє скороченню строків виготовлення видань порівняно з безграничним методом приблизно у два рази, створює умови для розв'язання важливих народногосподарських завдань у галузі.

Таким чином, підвищення рівня оперативності випуску науково-технічної літератури досягається за рахунок таких факторів:

максимального використання паралельності редакційно-видавничих процесів; ліквідації коректурного обміну між видавництвом і друкарнею; неперервності процесів у видавництві та друкарні; можливості управляти і регулювати процесом підготовки видань.

**Видавничо-поліграфічні витрати на виготовлення
1 обл.-вид. арк. друкарської форми (крб.)**

Статті витрат	Складання в друкарні на рядко-відливній машині типу Н-140	Складання у видавництві на апараті типу „ГІБМ-Композер“	Складання у видавництві на базі комплексу „Каскад“
Матеріали	2,74	1,64	2,06
Основна заробітна плата	17,02	13,72	12,27
Додаткова заробітна плата	2,55	2,06	1,84
Відрахування на соцстрах	1,57	1,10	0,99
Витрати на утримання і експлуатацію устаткування	3,40	7,08	7,54
Собівартість	32,42	29,56	28,66

Примітка. Собівартість складання у видавництві розрахована за змінними статтями витрат промислових підрозділів.

Список літератури: 1. Матеріали XXVI з'їзду КПРС. — К.: Політвидав України, 1981. 2. *Васильев В. И.* Современная техника для подготовки репродукционных оригинал-макетов. — М.: Книга, 1977. 3. Современная техника в издательском деле: Методическое пособие. — М.: Книга, 1980.

The paper analyses ways of reducing time for printing scientific technical literature. The use of original copy layouts guarantees economy.

Стаття надійшла до редакції 15. 02. 83